

مؤسسه فرهنگی
ECO Cultural Institute
Headquarters - Tehran

آینده پژوهی دولت و رسانه

دکتر محمد مهدی مظاهری

ویراستار و صفحه آرا: زهرا اصلانی

تابستان ۱۳۹۸

سرشناسه	مظاهری، محمدمهدی، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	آینده پژوهی دولت و رسانه / محمدمهدی مظاهری؛ ویراستار و صفحه آرا زهره اصلانی.
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه فرهنگی اکو، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۱۸۰ ص.: مصور؛ ۱۴/۵×۲۱ س.م.
شابک	978-600-99825-6-1
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
موضوع	آینده پژوهی
موضوع	Forecasting -- Study and teaching
موضوع	رسانه های گروهی -- آینده نگری
موضوع	Mass media-- Forecasting
موضوع	آینده پژوهی -- ایران
موضوع	Forecasting -- Study and teaching -- Iran
موضوع	ایران -- سیاست و حکومت -- آینده نگری
موضوع	Iran -- Politics and government -- Forecasting
شناسه افزوده	مجلات و نشریات - ۱۳۶۰ - ویراستار
رده بندی کنگره	CB ۵۸
رده بندی دیویی	۰۰۳/۲
شماره کتابشناسی ملی	۵۷۸۱۹۸۱

آینده پژوهی دولت و رسانه

نویسنده: دکتر محمدمهدی مظاهری

ویراستار و صفحه آرا: زهره اصلانی

طراح جلد: احمد رضا نصراللهی

ناشر: مؤسسه فرهنگی اکو

شمارگان: ۲۵۰ نسخه

قیمت: ۳۷۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۸۲۵-۶-۱

سال چاپ: ۱۳۹۸

پایگاه اطلاع رسانی: www.ecieco.org

نشانی: اقدسیه، خیابان موحد دانش، کوچه باقرالنمر، پلاک ۱۰، تلفن: ۰۲۱۲۷۶۷۳۰۰۰

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
---------------	---

فصل اول

طرح تحقیق.....	۱۳
۱-۱- مقدمه.....	۱۵
۲-۱- بیان مسئله.....	۱۶
۳-۱- تعریف مفاهیم اساسی تحقیق.....	۲۴
۴-۱- ادبیات تحقیق.....	۳۲

فصل دوم

روش تحقیق.....	۳۷
۱-۲- مقدمه.....	۳۹
۲-۲- چارچوب نظری.....	۴۰
۳-۲- روش تحقیق.....	۴۶

فصل سوم

سناریوی اول: ادامه رقابت بین بازیگران دولتی و غیردولتی برای تسلط بر رسانه	۵۹
۱-۳- مقدمه.....	۶۱
۲-۳- نیروهای پیشران.....	۶۳
۳-۳- منطوقها.....	۷۹
۴-۳- طرح داستان (پیرنگ).....	۸۴

۸۹.....	۵-۳- وضعیت نهایی
---------	------------------

فصل چهارم

سناریوی دوم: ظهور جامعه شبکه‌ای سلسله‌مراتبی؛ ورود به دوران تاریک کنترل

۹۵.....	اطلاعات
۹۷.....	۱-۴- مقدمه
۹۹.....	۲-۱- نیروهای پیشران
۱۰۰.....	۳-۴- ساق‌ها
۱۰۹.....	۱-۴- طرح داستان (پیرنگ)
۱۱۷.....	۵-۴- وضعیت نهایی

فصل پنجم

سناریوی سوم: ظهور جامعه شبکه‌ای باز شروع دوران برابری اطلاعاتی و عصر روشنگری

۱۲۳.....	
۱۲۵.....	۱-۵- مقدمه
۱۲۶.....	۲-۵- نیروهای پیشران
۱۲۷.....	۳-۵- منطوق‌ها
۱۳۴.....	۴-۵- طرح داستان (پیرنگ)
۱۳۹.....	۵-۵- وضعیت نهایی

فصل ششم

ارزیابی سناریوها بر اساس آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب

۱۴۵.....	۱-۶- مقدمه
۱۴۹.....	۲-۶- ارزیابی سناریوی اول
۱۵۲.....	۳-۶- ارزیابی سناریوی دوم
۱۵۶.....	۴-۶- ارزیابی سناریوی سوم

نتیجه‌گیری.....	۱۶۴
-----------------	-----

فهرست منابع

منابع فارسی.....	۱۶۹
منابع لاتین.....	۱۷۵

فهرست شکل‌ها

شکل ۴ - الگوی تجربه لذت کاربر در قصه‌گویی تعاملی مبتنی بر رسانه در آینده.....	۱۰۹
شکل ۴-۲ - فهرست وسایل الکترونیک خانوار.....	۱۱۰
شکل ۵-۱ - رویکرد برنامه‌ریزی مخاطب به رسانه‌های اجتماعی.....	۱۲۹
شکل ۵-۲ - مفهوم داده‌کسبی الکترونیک.....	۱۳۶

پیشگفتار

دانش آینده‌پژوهی که در دهه اخیر به سرعت توجه اندیشمندان ایرانی را به خود جلب کرده است، منبعی از امکانات پژوهشی و بینش‌های تازه را پیش‌روی پژوهشگران قرار داده است. شناخت آینده همواره آرزوی بشر بوده است، اما فراتر رستن از خیال بردازی و تدوین دانشی مدون و موجه درباره آینده، تنها در دهه‌های اخیر و به لطف ایجاد روش‌شناسی‌های علمی آینده‌پژوهی ممکن شده است؛ با این ترتیب، برای نخستین بار بشر توانسته است سخنی اگر نه صادق، دست‌کم معتبر درباره پوشش‌ها و کنش‌های آینده بر زبان بیاورد و این بی‌زادگی کنجی از قابلیت‌ها و توانمندی‌هاست.

در کنار این قابلیت‌های وسوسه‌انگیز، آینده‌پژوهی در سنگینی از مسئولیت را هم به‌همراه آورده است. نخستین مسئولیت متوجه مدیران، سیاستمداران و تمامی تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان است. تصمیم‌گیری و طراحی راهبرد و نقشه راه در دوران فقدان آینده‌پژوهی و بدنه قوی مطالعاتی حاصل از تلاش آینده‌پژوهان و روش‌های دقیق برای ترسیم با دقت بالا از آینده، می‌توانست در حلقه‌های بسته و تنها بر اساس خرد متعارف مدیران انجام شود. اکنون اما بی‌توجهی به نظر آینده‌پژوهان در هر حوزه تخصصی، خطایی غیرقابل چشم‌پوشی است که به‌طور مستقیم بر

کارآمدی هر نهاد و سازمان و زندگی مخاطبان آن تأثیرگذار است. با روشن شدن مشعل آینده پژوهی، بی چراغ به دل تاریکی زدن و چشم بسته تصمیم گرفتن، دیگر قابل قبول نیست.

مسئولیت دوم باری است که محققان آینده پژوه به دوش می کشند. با توجه به اینکه دانش آینده پژوهی در جهان و البته در ایران، دانشی جوان است، سایه‌ای از تردید و عدم اطمینان را با خود به همراه دارد. در این شرایط، وظیفه هر آینده پژوه، دقتی دوچندان در روش و کیفیت پژوهش در حوزه تخصصی اوست؛ نخست به دلیل وظیفه سنگین مشورت دادن در آن مورد و موضوع خاص و سپس به دلیل حفظ اعتبار و کمک به نضج و بالندگی و کسب تجربه این دانش نو نهاد.

اثر حاضر تلاشی است برای تحلیل موضوع پراهمیت آینده دولت و رسانه که با عنایت به همین بار مسئولیت نگاشته شده است. برای پاسخ به این سؤال اصلی که آینده مناسبات دولت و رسانه در چشم‌انداز سی ساله چیست؟ نگارنده طی شش فصل، آینده پژوهی دولت و رسانه را بر اساس روش سناریونویسی، از مجموعه روش‌های آینده پژوهی انجام می‌دهد. پس از فصول مقدماتی، طی سه فصل به سناریو درباره آینده دولت و رسانه، طراحی و تدوین شده و سپس در فصل آخر، این سناریوها بر اساس آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب ارزیابی می‌شوند.

کتاب حاضر با تحلیل و تبیین نیروهای تغییرساز در دولت و رسانه، با ارائه سناریوهای آینده ارتباط دولت و رسانه، با ارزیابی هریک از این سناریوها بر اساس آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب و با ترسیم نقش مردم، نخبگان و دولت‌ها در جهت ساختن جامعه شبکه‌ای باز، تلاش دارد به سیاست‌گذاران و مجریان امور سیاسی و رسانه‌ای کشور در اتخاذ بهترین سیاست‌ها و اجرای درست‌ترین راهبردها کمک نماید. امید است

که نهادهای مرتبط با دولت و رسانه در کشور نیز با احساس مسئولیت، به نوبه خود، از دستاوردهای این پژوهش برای طراحی و تدوین برنامه‌های بلندمدت، در جهت تأمین منافع کشور و تضمین آزادی و برابری انسان‌ها، با کارآمدترین روش‌ها بهره برده و مراکز علمی و دانشگاهی نیز از این اثر برای غنی‌تر کردن تبیین آینده دولت و رسانه و گسترش ادبیات آینده‌پژوهی رسانه‌ای، استفاده کنند.

در پایان شایسته و لازم می‌دانم از زحمات آقای دکتر مجید کافی و خانم دکتر اعظم بلایی که در فرآیند تحقیق و پژوهش و تألیف کتاب یاریگرم بودند، از سرکار خانم زهرا اصلانی که بار ویرایش کتاب را بر دوش داشتند، قدردانی نمایم.

حسین مهدی مظاهری

تأستان ۱۳۹۸